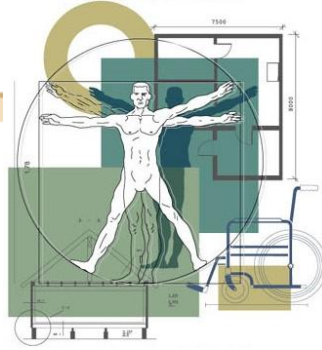

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JYVÄSKYLÄ UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

Kohti kokonaisvaltaista asumisen palvelumallia:

Koettu vai mitattu asuminen?

Aila Pikkarainen
Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala

Esityksen teemat

- Nykyinen tilanne
- Ympäristöteoriat ja käsitteet
- Tila, paikka, asunto vai koti?
- Mitattu asuminen (esim. Housing Enabler)
- Koettu asuminen (esim. UIMH)
- Kokonaisvaltaisen asumisen palvelumallin lähtökohdat

Nykyinen tilanne (+)

- Vanhenemisen tutkimus ja vanhustalouden kehittämistyö
- Elinolojen ja terveydentilan tutkimus
- Asumisen ja rakentamisen tutkimus- ja kehitystoiminta
- Teknologian tutkimus ja kehitystoiminta
- Kansantalouden tilanne
- Tulevaisuuden ennakointi: IVA, ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi (TVA/SVA)
- Julkisen ja yksityisen palvelurakenteen muutos.

Nykyinen tilanne (-)

- Erilliset tutkimus-, kehittämis- ja sovellussektorit – poikkitieteellisyys puuttuu – asenteet?
- Tiedon pirstaleisuus ja vaikeaselkoisuus; sisäpiirille suunnattu tieto?
- Miten operationaalistetaan käsitteet: koti, asuminen, toimintakyky tai kotona asuminen?
- Miten lait, ohjeet ja etuudet toimivat yhdessä ja erikseen?
- Eriarvoistuminen valtakunnallisesti ja tiedollisesti? Asiakasnäkökulmat?
- Monimutkasiin ilmiöihin yksinkertaiset ratkaisut
- Lyhytkestoinen, kapeutunut kehittämis- ja hanketoiminta – vaikuttavuuden seuranta?
- Eri toimijoiden erilaiset toiminnan tempot ja aikataulutukset?
- Yhteistyöperinteen puuttuminen?

Kuultua vuodesta 2004 lähtien

"Mehän rakennamme ihan mitä asukas vain haluaa."

"En osannut suunnitteluvaiheessa edes ajatella, että..! Tämä on nyt korjattu kolmeen kertaan."

"Miksi te tulette meille mitään opettamaan?"

"Miten tämä on voitu laittaa tähän näin?"

"Onko arkijärjen käyttö kiellettyä?"

"Rakennus- ja paloturvallisuusmääräykset sanovat näin."

"Urakkaan ei kuulu tämä....!"

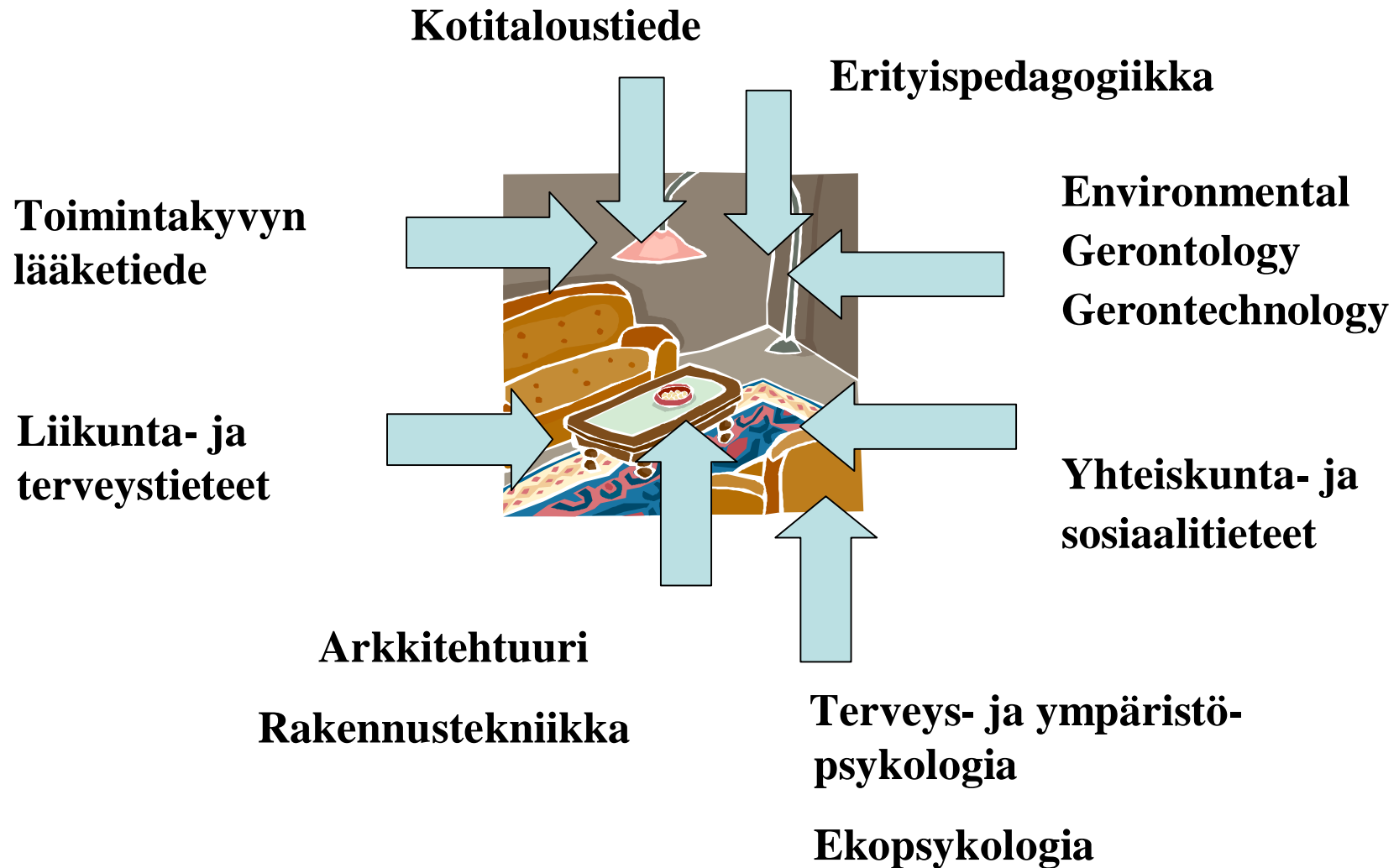
"Suunnittelija on sen näin ajatellut, nyt ei voi enää tehdä mitään."

"Kuka tämän kaiken maksaa?"

"Jossakinhan sitä on asuttava, kun kotona ei voi enää olla."

YMPÄRISTÖSTÄ JA ASUMISESTA KIINNOSTUNEITA TAHOJA /TIETEENALOJA

YHDENVERTAISUUS

Kansalaiset ovat yhdenvertaisia, eikä ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

(L1999/731, perustuslaki 6§.)

Ympäristögerontologia

Ikääntymisilmiöiden monialaista tutkimusta ympäristön näkökulmasta niin, että ikääntyneiden kansalaisten oikeus elää, asua ja harrastaa voi säilyä kaikissa vanhuuden ikävaiheissa ja ympäristöissä mahdollisimman tasavertaisena muiden kansalaisten kanssa.

Tavoitteena on, että ikääntyneet henkilöt voivat ylläpitää omaa elämäntapaansa ja identiteettiä tarkoituksenmukaisen ympäristövuorovaikutuksen kautta.

Ekopsykologia

Terveys- ja ympäristö-
psykologiassa
tutkitaan
elämänlaatua,
terveyttä ja
hyvinvointia edistäviä
ympäristöjä ja
käytetään käsitteitä
*elvyttävät ympäristöt ja
elvyttävät kokemukset.*

Elvyttävien kokemusten turvin
ihmiset säilyttävät toivon ja
luottamuksen elämään, mikä
auttaa selviytymään ja toimimaan.

Hirvi 2006

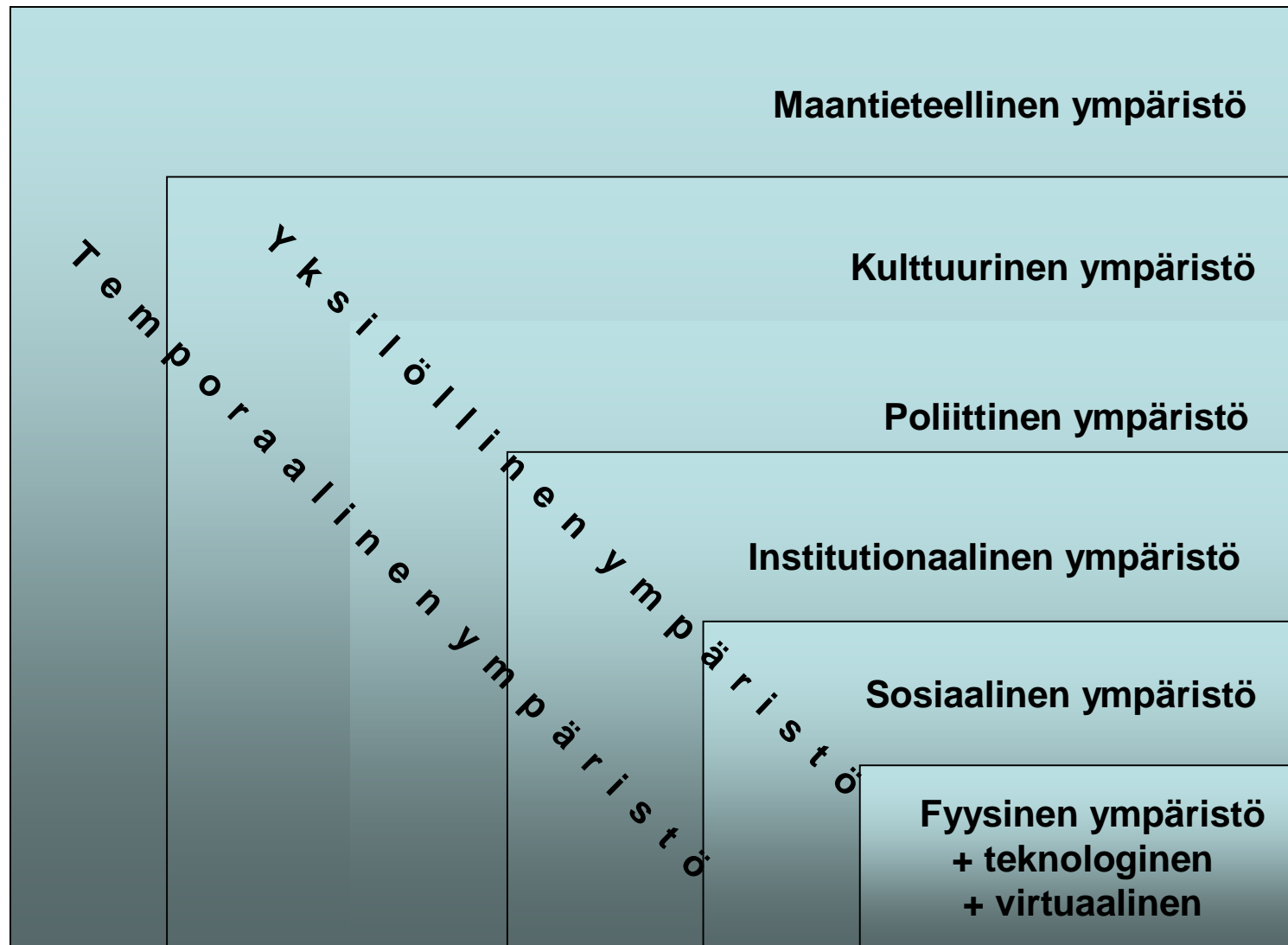
Luontoympäristöllä on ihmiseen myönteinen
vaikutus, joka syntyy aivoissamme
erittäin nopeasti, ilman tietoista ajattelua
ja välittyy kokonaisvaltaisesti
fyysiseen ja psyykkiseen
hyvinvointiin.

Salonen 2006

Ympäristöjaotteluja (mm.)

- Rakennettu ympäristö vs. luontoympäristö
- Mikro-, meso- ja makro-ympäristöt
- Yksilötaso vs. yhteisötaso
- Psykologinen vs. sosiologinen ympäristö
- Tekninen vs. humaani lähestymistapa ympäristön suunnittelussa
- Inhimilliset vs. teknologiset ympäristöratkaisut

YMPÄRISTÖN ERI ULOTTUVUUDET ELI DIMENSIOT

Esim. Institutionaalinen ympäristöulottuvuus

Julkisten ja yksityisten
järjestelmien tapa tuottaa
palveluja, eettiset, juridiset ja
taloudelliset ohjeistukset,
säännöt ja toimintatavat sekä
mm. ammatilliset tunnukset,
oikeudet ja työnjako

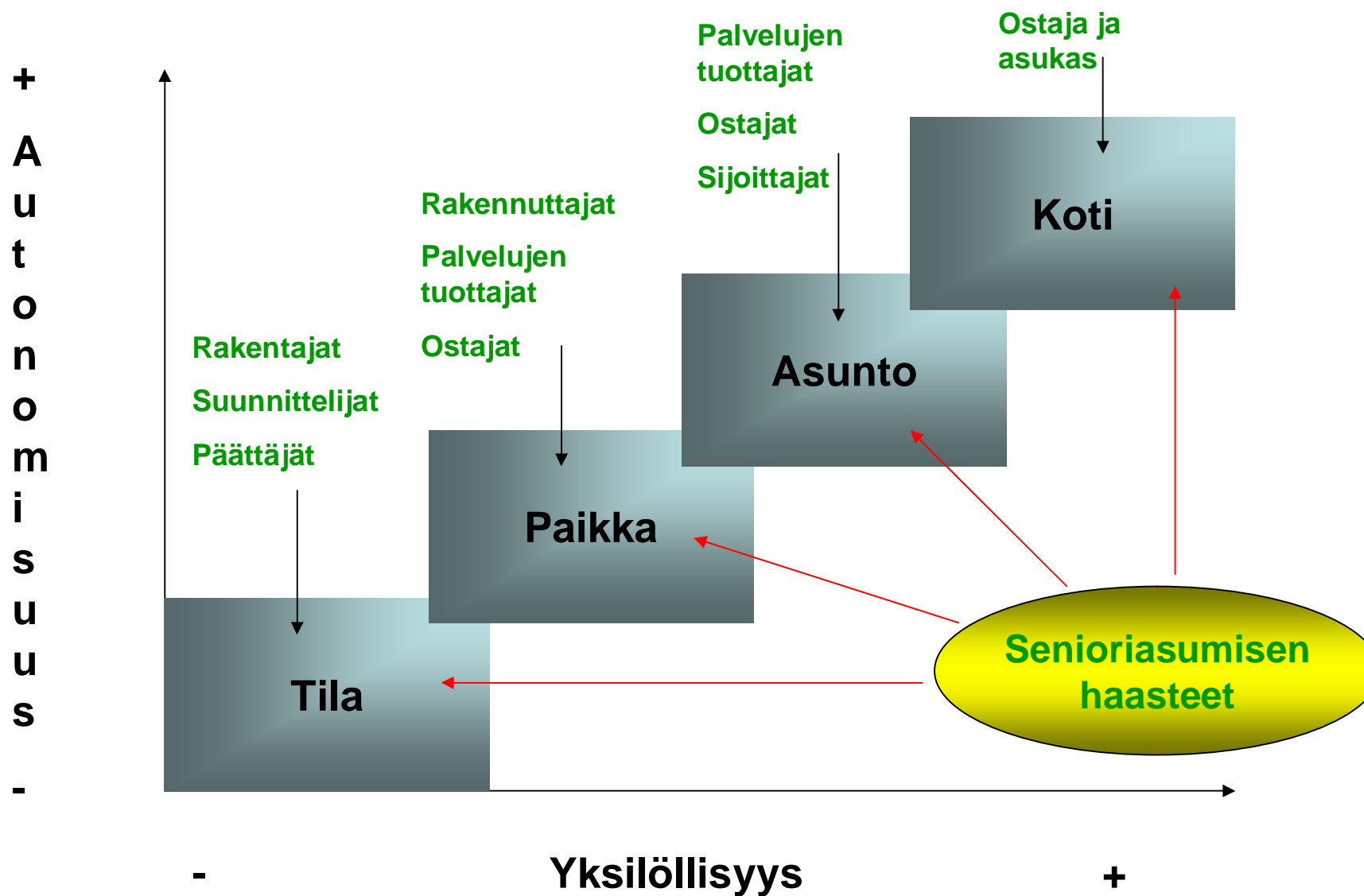

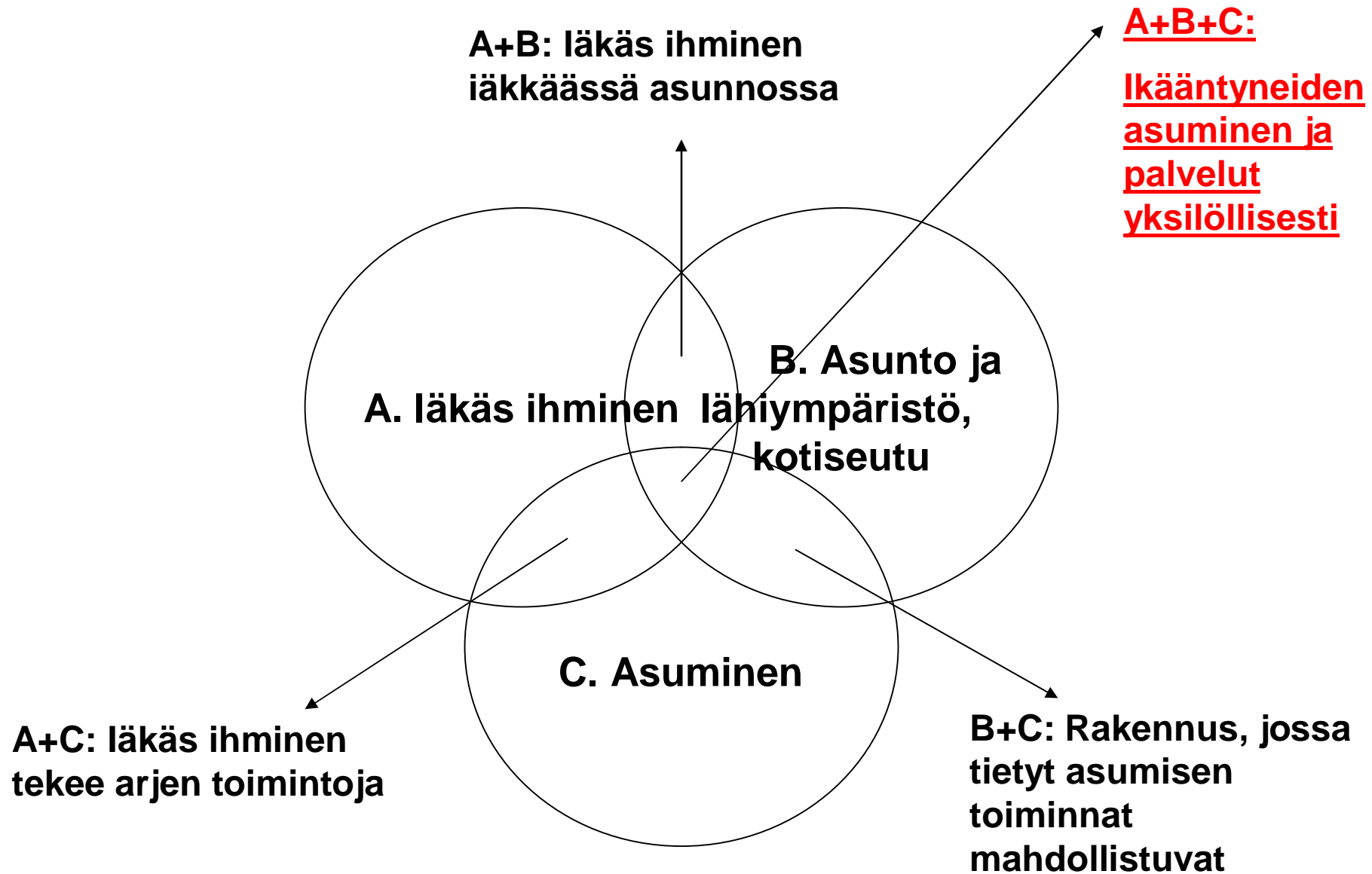
ESIM: Temporaalinen ympäristöulottuvuus

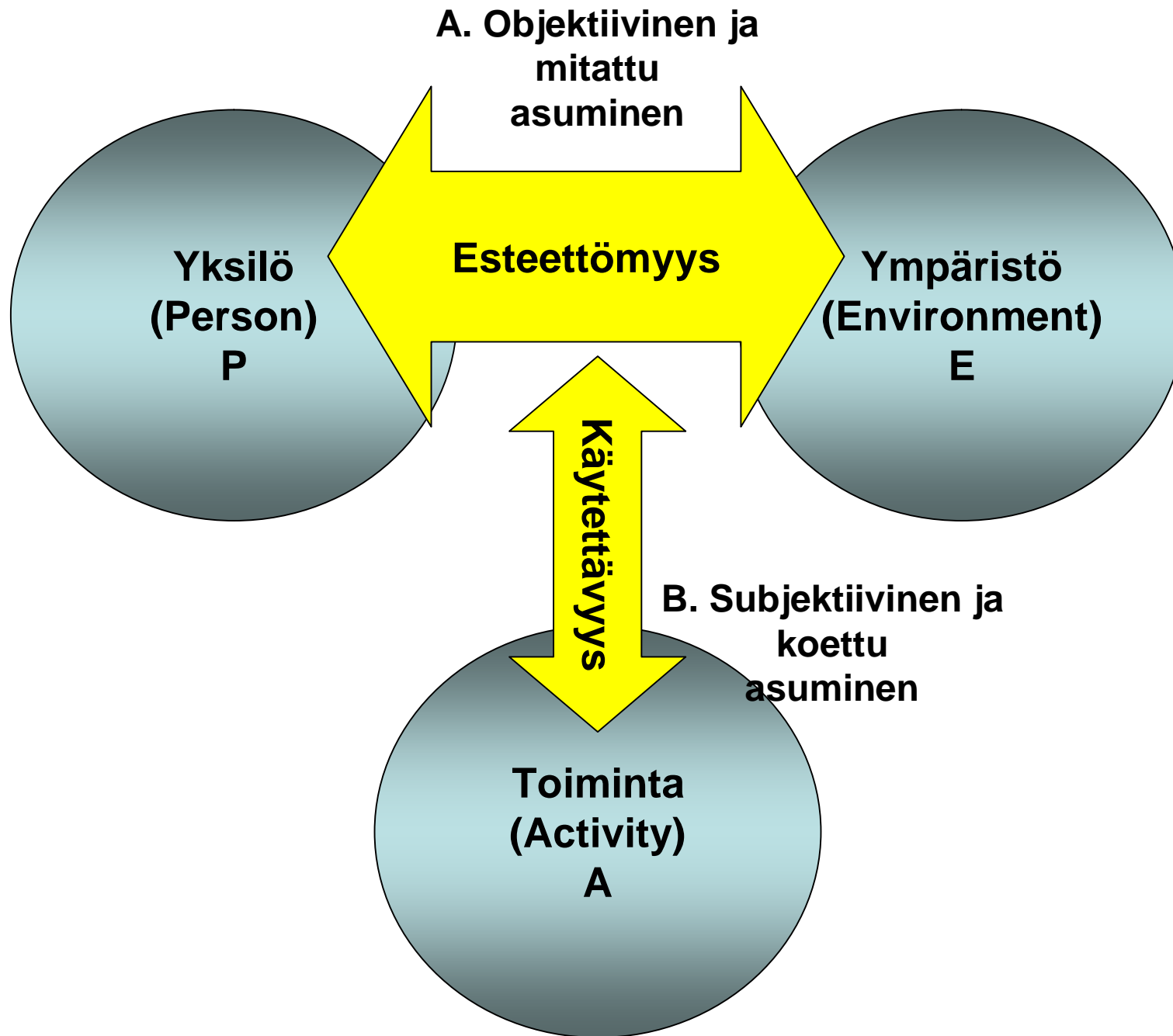
Ympäristön ajallinen tempo
ja rytmi, ympäristön
ihmisten persoonallinen
temperamentti reagoida
ulkoisiin ärsykkeisiin ja
toimia, julkisen viestinnän ja
palvelujen tempo ja ajoitus

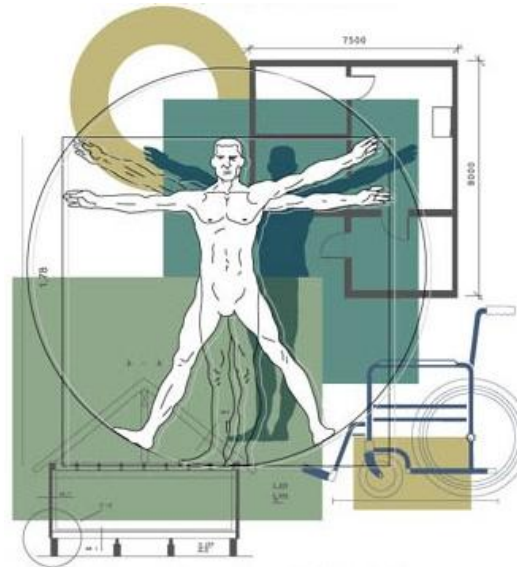
Asumisesta ja rakentamisesta kiinnostuneet tahot

A. Esimerkki mitatun (objektiivisen) asumisen menetelmästä:

HOUSING ENABLER –

Fyysisen ympäristön esteettömyyden arviointimenetelmä

Nordic Housing Enabler -hanke

www.enabler.nu – links – Finnish Helpdesk

Housing Enabler –menetelmällä tapahtuva ympäristön arviointi koostuu eri vaiheista:

1. Henkilön toimintakyvyn rajoitteet ja liikkumisapuvälineiden tarve
2. Ympäristökartoitus
3. Kokonaispisteiden laskeminen: suurimmat esteettömyysongelmat

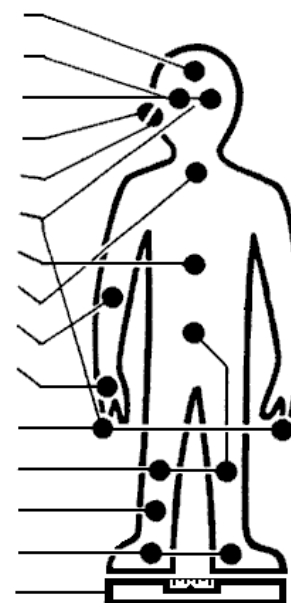

TOIMINTAKYVYN RAJOITUKSET JA LIKKUMISAPUVÄLINEIDEN TARVE

VAIKEUKSIA TULKITA TIETOAINESTA
VAIKEA NÄKÖVAMMA
SOKEUS
VAIKEA KUULOVAMMA
USEIMMITEN TASAPAINOVAIKEUKSIA
VAIKEUKSIA MOTORISESSA KOORDINAATIOSSA
FYYSINEN KESTÄVYYS RAJALLINEN
VAIKEUKSIA LIKUTTAA PÄÄTÄ
VAIKEUKSIA OJENTAA KÄSIÄ
VAIKEUKSIA KÄYTTÄÄ KÄSIÄ JA SORMIA

KYKY KÄYTTÄÄ YLÄRAAJOJA MENETETTY
VAIKEUKSIA KUMARTUA, POLVISTUA JNE.
TARVIKSEE KÄVELYAPUVÄLINEITÄ
KÄYTTÄÄ PYÖRÄTUOLIA
EPÄTAVALLINEN KOKO TAI PAINO

A
B1
B2
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N

Ympäristömuuttajat (188 kappaletta) on jaoteltu neljään osioon:

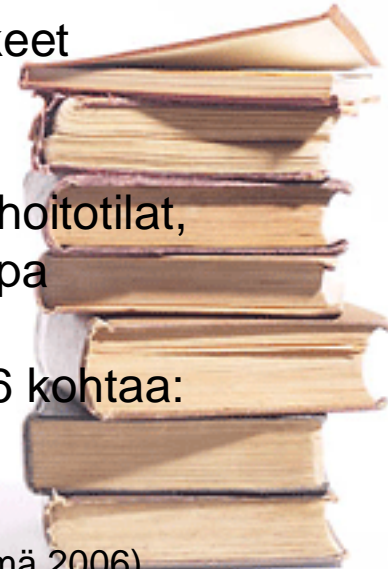
A Lähiympäristö (*outdoor environment*) 33 kohtaa:
kulkureitit, pysäköinti, istumapaikat, jätekatokset, postilaatikot

B Sisäänkäynti ja kulkuväylät (*entrances*) 49 kohtaa:
pääovi, tuulikaappi, portaikko, luiskat, hissit, parvekkeet

C Asuintilat (*indoor environment*) 100 kohtaa:
kynnykset, kulkuväylät, pinnat, portaat, keittiö, kodinhoitotilat,
wc/pesutilat, kytkimet ja säätimet, varastot ja pesutupa

D Kommunikaatio/tiedonvälitys (*communication*) 6 kohtaa:
opasteet.

(Iwarsson & Slaug 2001, 39, käänös Pikkarainen ja HE-ryhmä 2006)

Rank Environmental Barriers

Scores	Freq (Environm)			Freq (Functional)		
1 C26	1855	A1	195 46%	A	32 8%	
2 C51	1807	A2	265 63%	B1	55 13%	
3 A24	1794	A3	107 25%	B2	6 1%	
4 A8	1618	A4	320 76%	C	89 21%	
5 A4	1596	A5	59 14%	D	218 52%	
6 B16	1490	A6	41 10%	E	60 14%	
7 B12	1372	A7	285 68%	F	249 59%	
8 A29	1343	A8	286 68%	G	48 11%	
9 B2	1257	A9	102 24%	H	98 23%	
10 C81	1222	A10	39 9%	I	91 22%	
11 A31	1110	A11	110 26%	J	35 8%	
12 B9	1082	A12	63 15%	K	297 71%	
13 C25	1070	A13	107 25%	L	189 45%	
14 C31	1063	A14	134 32%	M	10 2%	
15 C9	1053	A15	252 60%	N	31 7%	
16 A20	1036	A16	48 11%			
17 B6	1019	A17	219 52%			
18 B10	1011	A18	68 16%			
19 A30	998	A19	51 12%			
20 C50	967	A20	278 66%			
21 C45	928	A21	62 15%			
22 B47	923	A22	287 68%			
23 C67	865	A23	7 2%			

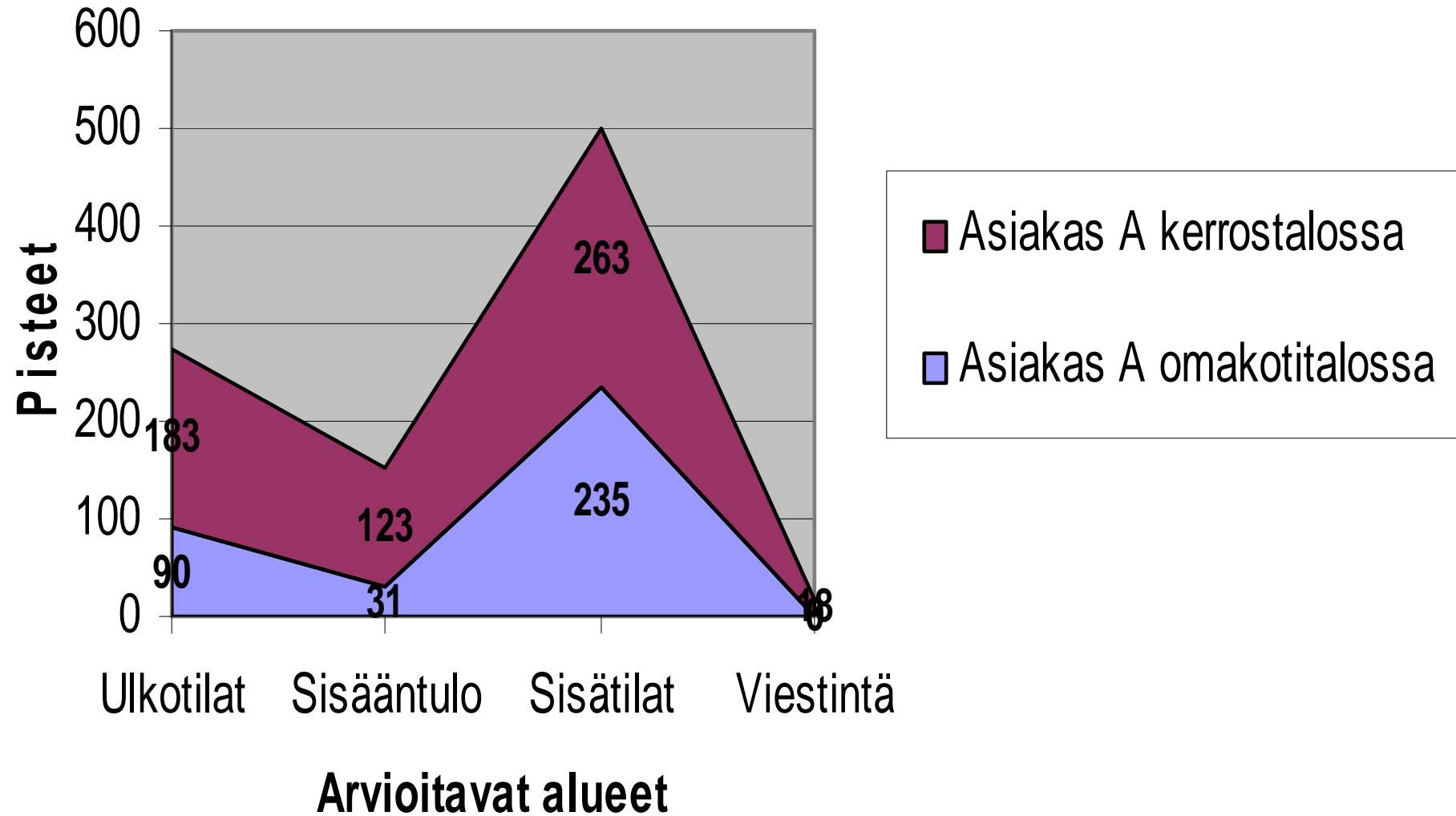
- 410 53461
- 411 53464
- 412 53470
- 413 53476
- 414 53489
- 415 53498
- 416 53531
- 417 53550
- 418 53558
- 419 53567
- 420 53568

- 410 53461
- 411 53464
- 412 53470
- 413 53476
- 414 53489
- 415 53498
- 416 53531
- 417 53550
- 418 53558
- 419 53567
- 420 53568

OK

Functional Profiles N=421
Environmental Profiles N=421

Asiakas kahdessa eri asunnossa

B. Esimerkki koetun (subjektiivisen) asumisen menetelmästä:

KOETTU ASUMINEN
perceived housing

Holistinen tapa tarkastella
asumista ikääntyneenä
eri perspektiiveistä
ja niitä yhdistäen.

Koettuun asumisen arviointiin tulisi liittää mm.
(Iwarsson ym. 2007)

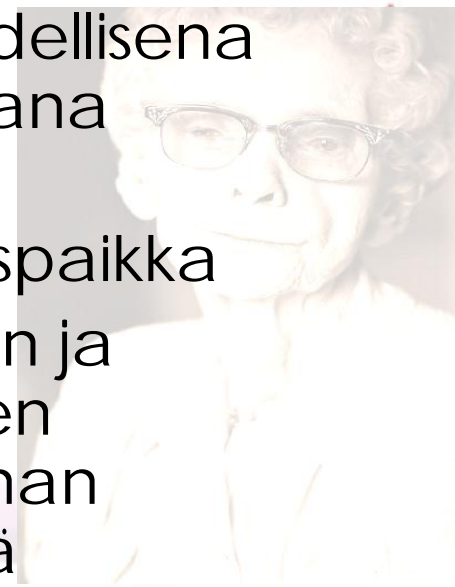
1. Housing Satisfaction: oletko tyytyväinen nykyiseen asumisesi tasoon?
2. Usability in My Home: kodissa tapahtuvat toiminnot ja tyytyväisyys niihin
3. Meaning of Home: käyttäytymisen, fyysiset, kognitiiviset, emotionaaliset ja sosiaaliset aspektit
4. Housing Related Control Beliefs: hallinnan tunteet omassa kodissa

Kodin merkitykset

(Enabler Age -projekti, ks. www.enabler.nu)

- Liittymisen, minuuden paikka
- Vapauden ja kontrollin paikka
- Turvallisuus ja turva
- Mielihyvä ja kotoisuus
- Ikääntymisen merkitykset
- Muisti, muistelu ja muistot
- Koti yhteisön vastaparina
- Toiminnan paikka
- Koti taakkana
- Koti ikääntymisen kontekstina
- Koti taloudellisena voimavarana
- Ihmisten kohtaamispaikka
- Kulttuurisen ja historiallisen yhteiskunnan ilmentymä

KOKONAISVALTAINEN ASUMISEN PALVELUMALLI - LÄHTÖKOHDAT

ASUMINEN OMASSA KODISSA:

Ikääntyneiden ihmisten asumisen keston myönteisiä piirteitä

Edistäminen ?

1. Pysyvyys
2. Ennustettavuus
3. Varmuus
4. Yksiselitteisyys
5. Järjestys
6. Jatkuvuus

Ikääntynyt ihminen saa kokemuksen omasta pätevyydestään ja selviytymisestään, jolloin hänen kontrollin tunteensa elämästä lisääntyy ja toiminta arjessa jatkuu

Kokonaisvaltaisen asumisen palvelukonseptin prosessit

- A. Asukasprosessit
- B. Kiinteistö-/rakennus-/rakentamisprosessit
- C. Asiantuntijaprosessit
(monitoimisuus,
yhteistoiminnallinen oppiminen)

Lopuksi

- Eletty tila?
- Asuttu paikka?
- Koettu koti?

**MISTÄ MUODOSTUU
MERKITYKSELLINEN
JA**

**MIELEKÄS
KOTONA ASUMINEN?**

Olemme tilanteessa, jossa tiedämme
kaiken hinnan, mutta emme enää minkään
arvoa.

Kodittomuus ei saa olla yhdenkään,
elämänsä loppuvaihetta elävän
ikääntyneen ihmisen viimeinen
ympäristökokemus.

